

Jakub MAREK

Nepřímý prorok existence. Kierkegaard.

Karlova univerzita v Praze

Fakulta humanitních studií

Nejnápadnějším rysem předložené studie ke Kierkegaardově filosofii není jen detailní a velmi poučená analýza díla, nýbrž především samo její rozvržení a její rámec, tedy to, co rozhoduje o celkovém smyslu a hodnotě každé interpretace. Rámec sám zahrnuje několik momentů: u Kierkegaarda jde sice o filosofické hledání toho lidského v člověku, a potud je legitimní věnovat se mu jako významné kapitole filosofické antropologie, avšak toto hledání nemá abstraktní ráz, je ve specifickém vztahu k tomu, k němuž se filosofie obrací, ke čtenáři (odtud jaspersovské označení „profetická filosofie“, které je v tomto případě a v tomto smyslu velmi přiléhavé). Takto vychází najevo cosi skutečně specifického a současně pro Kierkegaarda podstatného: čtenář není argumentací doveden k jejímu závěru, nýbrž je veden – veden k rozhodnutí: to podstatné je třeba učinit (vykonat, a nikoli vyvodit z premis, protože to je u Kierkegaarda znemožněno) na straně čtenáře (jímž se v jistém smyslu v *Dodatku* stává i sám Kierkegaard). To není popis literární struktury (součástí textu je u něho vždy „implikovaný čtenář“), která je pro Kierkegaardovo dílo charakteristická, to je přesné vystižení jádra jeho filosofie (včetně jejího místa, pokud jde o filosofickou antropologii). Neboť s tím je v souladu fakt, že pro Kierkegaarda není tématem definice člověka, nýbrž „stávání se člověkem“, a to s důrazem na konkrétnost, individuálnost tohoto procesu. I proto je legitimní mluvit o „profetismu“.

Nemám v úmyslu a ani není možné referovat obsah práce. Proto se spíše zaměřím jen na ty body, které pokládám za důležité.

1. Se „stávání se člověkem“ a přiváděním člověka k němu samému souvisí určitý „obraz lidství“, k němuž toto „stávání“ míří. Jakub Marek tuto strukturu vymezuje hned v úvodu jako cestu k určité „kanonické podobě“. Je to pro jeho studii důležité, protože v dalším velmi přesně identifikuje Kierkegaardova stádia právě jako určité „podoby“ lidství (a podle mého soudu problematizuje jejich jednoduché chápání jako na sebe navazujících fází, takže nakonec i „podoba“ je spíše jedna z možností v horizontu lidství), přičemž profetická filosofie „poskytuje představu nové opory kanonické podoby“. V dalším je naprosto jasné, jak je tato „kanoničnost“ myšlena, přesto se mi však zdá slovo příliš silné, protože u Kierkegaarda nejde o vztah k normě – a v tomto smyslu by spíše bylo lze mluvit o vzoru, jenž má být převzat individuálním napodobováním, jak je tomu například v otevřeném náboženství Henriho Bergsona. Ale chápu, že je to složité již proto, že ve hře je i určitá sociální podoba lidství apod. Jinak řečeno: nemíním tuto poznámku jako námitku, spíše jako potvrzení toho, že Markova interpretace je filosoficky produktivní.

2. Za velmi silný bod celé práce pokládám propojení témat: vztah ke čtenáři je nutný vzhledem ke Kierkegaardovu pojetí existence s důrazem na subjektivitu, niternost a důraz na individuální konání, což však domyšleno do konce vede k paradoxům, jakmile usiluje o to založit sebe sama jako duchovní existenci, pokud by toto zakládání mělo být vztahem k idealitě, to jest obecnosti (etický postoj). A odtud pak vyplývá důraz na

„zkušenost“ (probuzení vztahu k vlastním rozporům, nahlédnutí neslučitelnosti v základu vlastní existence jakožto lidské) – profetické čili nepřímé sdělení je cosi jako „indukce“ zkušenosti, nikoli komunikace „obsahů“. V tomto ohledu je u Jakuba Marka naprosto brilantní rozbor Dodatku, jeho konfrontace pseudonymů jakožto „funkcí“ celku, který je celkem, aniž má centrum či základ, jsa celkem z perspektivy čtenáře, jenž je součástí tohoto celku, ač jeho faktickým autorem.

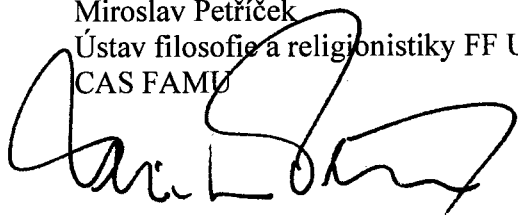
3. Pokud jde o speciálně filosofické problémy, velmi oceňuji přesné vymezení místa *Řečí* ve spojitosti s *Dodatkem*. Vůbec nejde o to, aby výsledkem práce byla nějaká rekonstrukce systému, nýbrž propojení, vnitřní provázanosti, určení místa textů v jejich souhře. Pro interpretaci má toto akcentování funkce různých textů klíčový význam. Zároveň dovoluje ostré odlišení hříchu a viny a teprve odtud je pak možné pochopit, v čem skutečně spočívá to, co Kierkegaard označuje jako paradox – a to jak věcně (ve vztahu k víře), tak i v rámci vztahu imanence-transcendence (překročení nepřekročitelného). Takto je patrné, že struktura Kierkegaardova díla, povaha jeho textů, je analogon této rozumové nezdůvodnitelnosti (viz závěrečná kapitola věnovaná „dobrému boji“).

3. V celé práci je i mnoho implicitního, zejména pokud jde o a) vztah k Hegelově dialektice a o b) zasazení Kierkegaardovy filosofie do kontextu po-hegelovské filosofie. Často je patrné (a Jakub Marek na to místy explicitně upozorňuje), že specifické rysy Kierkegaardova myšlení „vysvitnou“ na pozadí Hegelovy dialektiky (například i význam ironie a její přehodnocení, význam „mezioblastí“ a vztahu k limitám), kterou – avšak právě že paradoxně – kopírují nejen v detailech, ale i v celku, aniž by však bylo možné učinit dialektiku klíčem k interpretaci. Nakonec jde o „rozvratný pohyb dialektiky“ (str. 132). Tento bod uvádím proto, protože Markova práce je cenná právě i v tomto širším kontextu: pozorný čtenář na to záhy přijde sám: důraz na niternost, subjektivní existenci, jedinečnost a jednotlivce či bezprostřednost a zkušenost je cosi, co lze nalézt (jakkoli „vně“ problému víry a stávání se křesťanem), u většiny pohegelovských myslitelů, kritizujících model absolutní reflexe, tedy u Feuerbacha stejně jako u Maxe Stirnera, a tedy je předložená studie rovněž významným příspěvkem k lepšímu chápání celé této nepřiliš jasné kapitoly dějin filosofie.

Je zcela zřejmé, že Jakub Marek vytvořil práci, která je nejen důkladnou monografickou studií, jež je nadto podložena suverénní znalostí primární i sekundární literatury, nýbrž která je originálním filosofickým zhodnocením podnětů Kierkegaardova díla, a to nejen pro filosofickou antropologii. Již v této formě je to práce, která by měla být publikována.

Velmi ji doporučuji k obhajobě.

Miroslav Petříček
Ústav filosofie a religionistiky FF UK
CAS FAMU

15. 5. 2010